

Bendis KRAJA

FEDERATA PANSHQIPTARE "VATRA" DHE VËMENDJA E SAJ NDAJ ÇËSHTJES SË KOSOVËS

Abstrakt:

Tema që trajtojmë ka marrë shtysë nga njohja me librin "Vatra në kapërcyell të shekujve" e autorit Gj. Buçaj, një përmbledhje skrupuloze dokumentacioni nga veprimtaria, jeta, puna e Federatës Panshqiptare "Vatra" për një segment të caktuar kohor. Duke u njohur me veprimtarinë shumëpalëshe të pasqyruar përmes një arkivi të mbajtur me kujdes, të ndarë e sistemuar nga ana kronologjike e përmbajtjesore, vërejmë se çështja e Kosovës është një ndër përpjekjet më të mëdha të vatanëve në dobi të çështjes së kombit. Hulumtimet më pas me gazetën "Dielli", artikujt e saj, si dhe kryesisht me pesë vëllimet e Institutit të Historisë- Prishtinë "Vatra dhe shqiptarët në Amerikë" na përforcojnë bindjen se prioritet i veprimtarisë së Vatrës ndër vite ishte sensibilizimi dhe mbështetja intensivisht, në formë shumëpalëshe e përpjekjeve dhe luftës së Kosovës për liri. Duke qenë një nga organizatat më të rëndësishme të diasporës shqiptare, kontributi i saj mbetet i jashtëzakonshëm për gjithë çështjen kombëtare në përgjithësi dhe atë të Kosovës në veçanti. Ajo luajti një rol kyç në sensibilizimin e opinionit ndërkombëtar për padrejtësitë ndaj shqiptarëve të Kosovës, lloboi dhe ndihmoi për ndërhyrjen e ShBA-së dhe Nato-s gjatë luftës në Kosovë. Mbështetja e më pastajme e Vatrës në procesin e konsolidimit të shtetit në Kosovë është një tjetër aspekt i kontributit të saj si "amanetqare" e madhe në përpjekjet e saj për të ecur në drejtimin e caktuar nga paraardhësit e saj të ndritur që objektiv patën: interesi kombëtar mbi çdo interes tjetër!

Fjalë kyçe: Vatra, Dielli, diaspora, çështja e Kosovës, Shtetet e Bashkuara të Amerikës.

Hyrje

Federata Panshqiptare "Vatra", e themeluar në vitin 1912 në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, ka qenë një ndër organizatat më të rëndësishme të diasporës shqiptare. Ajo ka dhënë një kontribut të shquar në historinë e

Shqipërisë si asnjë organizatë tjetër shqiptare brenda dhe jashtë atdheut.¹ Që nga themelimi i saj, “Vatra” ka luajtur një rol kyç në mbrojtjen e të drejtave kombëtare shqiptare, duke u angazhuar me zë të fuqishëm në çështje të ndjeshme si fati i Kosovës. Trajtesa e mëposhtme synon të analizojë përpjekjet e saj për ndërkombëtarizimin e çështjes së Kosovës dhe ndihmën që ka ofruar për afirmimin e së drejtës së shqiptarëve për vetëvendosje.

Qasja Historike e “Vatrës” ndaj Kosovës

Që në fillimet e saj, “Vatra” ka pasur një vizion gjithëpërfshirës për çështjen shqiptare, që nuk kufizohej vetëm me territoret brenda kufijve të Shqipërisë së shpallur më 1912. Ajo ka dëshmuar me forcë të pashembullt vitalitetin dhe frymën kombëtare të diasporës shqiptare në Amerikë, lidhjet e saj të pazgjidhshme me trojet amtare dhe me kombin shqiptar me shërbimet e mëdha e të pandërprera që i ka bërë atij.² Qysh në vitet e para pas Shpalljes së Pavarësisë, “Vatra” denoncoi ndarjen e padrejtë të trojeve shqiptare në Konferencën e Londrës (1913) duke përfshirë edhe ndarjen e Kosovës nga trugu shqiptar dhe bashkëngjitjen e saj Mbretërisë së Serbisë. Përmes angazhimit diplomatik, botimeve dhe bashkërendimit të mërgatës, “Vatra” kërkoi të sensibilizojë opinionin ndërkombëtar për padrejtësitë e bëra ndaj shqiptarëve të Kosovës. Në mënyrë të veçantë përfaqësuesit e saj si Fan Noli dhe Faik Konica denoncuan masakrat serbe në Kosovë gjatë Luftës së Parë Ballkanike dhe kërkuan mbrojtjen e popullsisë shqiptare në ato rajone.³ Që në dekadat e para të shekullit XX, “Vatra” shprehu shqetësimin për trajtimin e shqiptarëve të Kosovës pas ndarjes së kufijve në Konferencën e Londrës (1913), duke përdorur median e saj *Dielli* për të ngritur zërin kundër dhunës dhe padrejtësive ndaj shqiptarëve nën administratën serbe (Meta, 2007). Përmes gazetës *Dielli*, e cila ishte organi zyrtar i saj, Vatra publikonte artikuj të shumtë mbi dhunën që ushtrohej ndaj shqiptarëve të Kosovës dhe asimilimin e tyre sistematik nga regjimi serb.⁴ Këto publikimi synonin informimin e opinionit

¹ Vatra dhe shqiptarët në Amerikë, dokumente historike, I, 1912-1944, Instituti i Historisë, Prishtinë, 2022, f. 5.

² Po aty, f. 5.

³ “The Albanian Federation Vatra... deploras the brutalities committed by Serbian troops in Kosovo and demands international attention for Albanian population there.” *Dielli*, Boston, 1913.

⁴ Një nga artikujt e rëndësishëm është “*Raporti Zyrtar, Ja masakrat serbe të 1913 në Dibër*”, 13 korrik 2013. Artikulli është një përkthim i një raporti të publikuar fillimisht në gazetën italiane *Corriere delle Puglie* më 21 dhjetor 1913. Ai është një burim i vlefshëm për të kuptuar kontributin e Vatrës dhe të Diellit në dokumentimin e krimeve të kryera ndaj shqiptarëve

publik amerikan dhe ushtrimin e presionit mbi politikat ndërkombëtare që përfshinin fatin e shqiptarëve në Ballkan.

Angazhimi gjatë Periudhës së Jugosllavisë

Në dekadat e pas Luftës së Dytë Botërore, ku Kosova u inkorporua si Krahinë autonome brenda Federatës Jugosllave, “Vatra” vijoi të shprehte shqetësimet e saj mbi diskriminimin ndaj shqiptarëve. Sidomos pas gjysmës së viteve 1960 u bë e qartë për Vatrën, se problem i Kosovës po rishfaqej përsëri.⁵ Lëvizjet mes shqiptarëve me kërkesën kryesore të njohjes së plotë të kombësisë, duke përfshirë këtu statusin e republikës së Kosovës arritën kulmin me demonstratat e vitit 1968 që “...edhe pse jo të dhunshme mbi ta u ushtrua një dhunë mirëfilli shtetërore.”⁶ Në një situatë të tillë Vatra përmes zëdhënësës së saj *Dielli*, u bë flamurtare e nismave në shërbim të çështjes së Kosovës. *Mos ikni nga Kosova*⁷ - ishte thirrja, në artikullin me të njëjtin titull tek *Dielli* që i bëhej kosovarëve nga Federata Vatra dhe emigracioni Kosovar në ShBA. Ndër shkaqet kryesore të konfliktit dhe rebelimit *Dielli* shikonte ato me karakter ekonomik, prapambetjen e theksuar ekonomike, të ardhurat shumë të ulëta dhe papunësinë. Pavarësisht se “Vatra” nuk ishte në dijeni të planeve dhe projekteve për të ardhmen e Kosovës, ajo shprehte bindjen se zgjimi i ndërgjegjes kombëtare do të shërbente për “*të lehtësuar plagët e jetës miserable*”.⁸ Vatra e intensifikoi angazhimin e saj për çështjen e Kosovës pas vitit 1970. E vërejmë këtë në qëndrimin e saj të pavarur nga politika e Tiranës. Emigracioni i ri i ardhur nga trojet shqiptare të Jugosllavisë gjetën vend në anëtarësimin tek Vatra dhe kjo ndihmoi në njohjen më reale të situatës në Kosovë. Gazeta *Dielli* shprehej se popullsia shqiptare në Jugosllavi do të kishte një përkrahje të pakushtëzuar nga Federata “Vatra”.⁹ Ngjarje të tilla si hapja e Universitetit të Prishtinës u përshëndetën nga Vatra me entuziazëm. Politika diskriminuese dhe edukimi i pamjaftueshëm i shqiptarëve në Jugosllavi ishin parë edhe nga analistë të mediave të tjera ndërkombëtare, si shkaktarë që ndikonin në gjendjen e mangët të shqiptarëve, të cilët trajtoheshin si shkallë e

gjatë kësaj periudhe.

⁵ *Vatra dhe shqiptarët në Amerikë 1912-1990*, Instituti i Historisë Prishtinë, përgatitur nga B. Meta, E. Dervishi, H. Bello, Prishtinë 2022, f. 347.

⁶ Elez Biberaj, *The conflict in Kosovo*, vëll.28, nr.3 (122), New York 1984, f. 39.

⁷ “Mos ikni nga Kosova”, *Dielli*, 30 mars 1966.

⁸ Qerim Panariti, “Sot dhe Nesër”, *Dielli*, 28 janar 1970.

⁹ “Kosova po ringjallë një jetë të re”, *Dielli*, 17 qershor 1970, f. 1.

dytë e qytetarëve jugosllavë.¹⁰ *Dielli* shkruante : se ne shqiptarët e kuptojmë fare mirë se çka do të thotë hapja e këtij Universiteti. Kosovarët kanë punuar fort, e po punojnë fort për t'ia arritur qëllimeve të tyre, të drejtave të tyre...”.¹¹

Emigracioni shqiptar në ShBA gjeti klimë pozitive bashkëpunimi me Federatën Vatra duke e rritur e bërë të shumëllojshëm aktivitetin për çështjen e Kosovës. Lajmi për një vizitë të Presidentit Tito në ShBA shërbeu për mbajtjen e një proteste të fuqishme nga shqiptarët, që u tubuan përpara konsullatës jugosllave në New York. Gazeta *Dielli* e pasqyroi dhe bëri jehonë ngjarjes që përmes pankartave: Liri popujve të robëruar! Kosova është Shqipëri!, detyroi policinë amerikane të ndërhynte në shpërndarjen e demonstruesve.¹² *Dielli* gjithashtu u kthye në një tribunë mjaft aktive e propagandimit të çështjes së Kosovës.

Ajo mbajti lidhje e mori informata të sakta nga gazetatat e tjera prestigjioze amerikane dhe evropiane dhe i solli të dhënat e tyre si prova të qarta e të sigurta duke i plotësuar me informacionin dhe analizat e veta.¹³ *Dielli* i bëri vend në faqet e veta shkrimeve analitike të shoqërisë “Rinija Shqiptaro-Kosovare në Botën e Lirë” që vepronte në New York,¹⁴ botoi artikuj përkujtimorë të ngjarjeve me rëndësi kombëtare, riprodhoi intervistën e shkrimtarit të burgosur jugosllav Mirko Vidović ku rrëfeshin torturat ndaj shqiptarëve në burgjet e Mitrovicës,¹⁵ botoi artikuj të gazetarëve të huaj ku përshkruheshin me vërtetësi kushtet e rënda ndër burgjet jugosllave dhe mënyrën çnjerëzore të trajtimit të shqiptarëve në to: ...kushtet në burgje janë të egra dhe se i tërë opinionin botëror duhet të jetë në dijeni se ata po luftojnë për të drejtat themelore të tyre”.¹⁶

Vatranët nuk qenë thjesht konstatues të gjendjes dhe të situatës në Kosovë, ata analizuan shkaqet, rrënjët e problemit, diskutuan mbi to dhe dhanë edhe rrugët që çonin në zgjidhjen e saj. Nicholas Pano, ishte një nga anëtarët dhe intelektualët e shquar të kësaj shoqërie, që përmes një shkrimi analitik mbi çështjen e Kosovës vlerësoi si të drejtë dhe të bazuar në fakte kërkesën e shqiptarëve të Jugosllavisë për krijimin e republikës së Kosovës.¹⁷

¹⁰ Eric Bourne, “Albanian’s in Yugoslavia”, *Dielli*, 1 korrik, 1970, f. 3.

¹¹ “Një universitet shqiptar në Prishtinë”, *Dielli*, 28 janar 1970, f. 1.

¹² “Një demonstratë në New York”, *Dielli*, 10 nëntor 1971, f. 2.

¹³ *Vatra dhe shqiptarët në Amerikë 1912-1990...*, f. 352.

¹⁴ “Kosova dhe gjaku që nuk harrohet”, *Dielli*, 1 janar 1977, f. 1-5.

¹⁵ “Policia jugosllave torturon shqiptarët e burgosur”, *Dielli*, 1 mars 1977, f. 5.

¹⁶ Allen Brownfield, “Represion in Yugoslavia”, *Dielli*, 16 maj 1977, f. 1.

¹⁷ *Vatra dhe shqiptarët në Amerikë 1912-1990...*, f. 355.

Përse gjysmë milioni malazezë kanë republikën e tyre, dhe afro një milion shqiptarëve në Kosovë u mohohet një republikë e tillë? Kjo është një arsye e fortë për republikën.¹⁸ Në fakt gjatë analizës së tij, Pano arriti të kuptonte edhe pse kjo kërkesë konsiderohej e patolerueshme për Beogradin, i cili me erozionin e pësuar të fuqisë serbe pas marrjes së statusit republikë nga Mali i Zi, Bosnja, Maqedonia nuk mund të pranonte një përkeqësim të mëtejshëm për ta me shkëputjen e Kosovës. Për ta, kjo konsiderohej fundi i Federatës jugosllave.¹⁹ Duke bashkërenduar veprimtarinë e saj me emigracionin e ri kosovar në ShBA dhe me emigracionin e vjetër që ishte shtylla e diasporës shqiptare, Federata Vatra i dha një shtysë më të madhe zgjidhjes së çështjes së Kosovës. Kështu ndodhi në qershorin e 1974 me organizimin e një demonstrate të madhe në Washington si kundërpërgjigje ndaj Konferencës së Beogradit rreth marrëveshjes së Helsinkit.²⁰

Vatra synonte mbështetjen e qeverisë amerikane për çështjen e Kosovës, por kjo nuk përputhej në këtë kohë me interesat parësore amerikane ndaj Jugosllavisë dhe stabilitetit aty. Edhe kur në 21 maj 1977 zëvendës presidenti amerikan, Walter Mondale vizitoi Beogradin përsëri shpresat e Vatrës tek qeveria amerikane u zhgënjyen, por kjo shërbeu për të intensifikuar punën në shërbim të çështjes së Kosovës. Komuniteti shqiptar në Amerikë, kur pritej vizita e Titos në Washington, doli me një deklaratë të përbashkët ku denoncohej politika shtypëse e Jugosllavisë ndaj shqiptarëve dhe kritikoi qëndrimin e qeverisë së ShBA-së që heshte përpara kësaj shtypjeje. Mes tjerash deklaroi: ...Ne jemi të mahnitur që të gjitha krimet e Titos kalojnë pa u përmendur fare në ShBA dhe që nuk janë publikuar apo dënuar nga Shtetet e Bashkuara të Amerikës.”²¹ Veçanërisht në vitet 1980, pas suprimimit të autonomisë së Kosovës nga regjimi i Slobodan Millosheviqit dhe shtypjes së dhunshme të protestave studentore shqiptare më 1981, “Vatra” organizoi tubime, fushata ndërgjeqësimi dhe publikime të shumta që dënonin këtë regres politik dhe shkeljet e të drejtave të njeriut. Nga bashkëpunimi i Vatrës me emigracionin kosovar u bë e mundur futja e çështjes së Kosovës në agjendën e organizatës më të madhe të mbrojtjes së të drejtave të njeriut, Amnesty International. Personalitete të spikatura si Arshi Pipa e Sami Repishti, bazuar

¹⁸ Po aty; Nicholas Pano, *The people's Republic of Albania*, Baltimore: “John Hopkins Press”, 1968, f. 40.

¹⁹ *Vatra dhe shqiptarët në Amerikë 1912-1990...*, f. 356.

²⁰ Po aty, f. 357. Donald Lambre, “Demonstratë e madhe në Washington”, *Dielli*, nr.5, Boston 1978, f. 1.

²¹ *Vatra dhe shqiptarët në Amerikë 1912-1990...*, f. 359.

në të dhënat që raportonte kjo organizatë vijuan punën e tyre në mbështetje të kauzës përmes telegrameve, artikujve tek Dielli, memorandumëve apo edhe letrave drejtuar qeverisë jugosllave.²² S. Repishti duke analizuar përmbajtjen e raportit të Amnesty International, konkludonte, se burgosja e shqiptarëve ishte fakti që binte më shumë në sy në këtë dokument. Të burgosurit politikë shqiptarë në Jugosllavi, përbënin gjysmën e numrit të përgjithshëm të të burgosurve politikë të këtij vendi. S. Repishti në një letër të hapur që i drejtonte fqinjit të vjetër, popullit serb shkruante: Liria është shpërblim i guximtarëve. Shqiptarët në Jugosllavi po ju tregojnë me bindje dhe guxim e ju nuk do të jeni kurrë me të vërtetë të lirë o fqinji im i vjetër, në qoftë se një pjesë e bashkëvendasve tuaj nuk gëzon të njëjtën liri edhe pse nuk janë sllave si ju.”²³ Më 1989, kur regjimi serb pezulloi zyrtarisht autonominë e Kosovës, “Vatra” lëshoi një deklaratë të forte publike ku e dënonte këtë veprim si një akt kolonial dhe kërkonte reagim të menjëhershëm nga qeveria amerikane dhe organizatat ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të shqiptarëve në Kosovë. Si rezultat i këtyre përpjekjeve të Vatrës, të emigrantëve, të organizatave, personaliteteve, Diellit, në 1989 u arrit të miratoheshin dy rezoluta në të dyja dhomat e Kongresit Amerikan në mbështetje të shqiptarëve të Kosovës.²⁴

Kontributi gjatë Luftës së Kosovës (1998-1999)

Në këtë periudhë, “Vatra” bashkëpunoi ngushtë me organizatat e tjera shqiptare në mërgatë dhe me lobistë amerikanë me qëllim, që çështja e Kosovës të bëhej pjesë e agjendës së administratës amerikane. Përmes veprimtarisë së saj lobuese dhe kontaktit të vazhdueshëm me anëtarë të Kongresit Amerikan, “Vatra” arriti të ndikojë në krijimin e një klime të favorshme ndaj intervenimit të NATO-s në Kosovë. Gjatë luftës së Kosovës, “Vatra” u shndërrua në një faktor aktiv në mobilizimin e diasporës shqiptare, kështu ajo u rreshtua hapur në përkrahje të popullit shqiptar dhe të përpjekjeve të UÇK-së për çlirim. Ajo

²² Sami Repishti hartoi një memorandum për Kosovën dhe një letër qeverisë Jugosllave ku i kujtonte asaj dy fakte: zbatimin e të drejtave të njeriut si një anëtare që kishte nënshkruar Aktin Finat të Helsinkit, dhe e dyta theksonte protestën e vazhdueshme që shqiptarët do të bënin kundër padrejtësive dhe shkeljes së kriterëve të Helsinkit.” Human Rights in Kosove”, *Dielli*, 1 janar 1981, f. 2.

²³ *Vatra dhe shqiptarët në Amerikë 1912-1990...*, f. 369-370; Sami Repishti, “Letër e hapur popullit serb”, *Dielli*, 1 prill 1981, f. 1-2.

²⁴ Po aty, f. 375.

kontribuoi duke organizuar protesta të shumta masive në qytete si New York, Boston dhe Washington D.C., ku kërkohej ndalimi i masakrave të ushtrisë serbe, ndalimi i spastrimit etnik dhe ndërhyrje ndërkombëtare për të shpëtuar popullsinë civile shqiptare²⁵. Aktiviteti i saj u përqendrua gjithashtu në lobimin të përfaqësuesit të Kongresit Amerikan për të mbështetur ndërhyrjen e NATO-s, që më pas u realizua në mars 1999.

Mbështetja për Pavarësinë e Kosovës

Pas përfundimit të luftës dhe vendosjes së administratës ndërkombëtare në Kosovë (UMNIK), “Vatra” vijoi të përkrahte të drejtën e shqiptarëve për vetëvendosje dhe pavarësi. Në vitet 2000-2008, Federata mbështeti fuqishëm procesin e pavarësimin të Kosovës, duke përçuar qëndrime të qarta përmes *Diellit* dhe përfaqësuesve të saj në takime me diplomatë amerikanë. Në vitin 2008, kur Kosova shpalli pavarësinë, “Vatra” lëshoi një deklaratë përshëndetëse ku e konsideronte këtë moment si një përmbushje historike të një kauze për të cilën kishte punuar brez pas brezi. Pas përfundimit të luftës, “Vatra” vijoi veprimtarinë e saj në mbështetje të pavarësimin të Kosovës. Ajo publikoi një sërë artikujsh dhe deklaratash ku theksohej e drejta historike dhe juridike e Kosovës për vetëvendosje. Në shkurt 2008, pas shpalljes së pavarësisë së Kosovës, “Vatra” deklaroi publikisht se kjo ishte përmbushja e një amaneti kombëtar dhe një hap drejt përmbylljes së padrejtësive historike²⁶.

Vlerësimi i Rolit të “Vatrës” dhe “ Diellit” për përhapjen e kauzës së Kosovës

Roli i “Vatrës” në mbështetje të çështjes së Kosovës është një dëshmi e vazhdimësisë së veprimtarisë patriotike të mërgatës shqiptare. Ajo jo vetëm që ka dokumentuar dhe denoncuar padrejtësitë ndaj shqiptarëve të Kosovës, por ka luajtur edhe një rol ndërmjetësues mes diasporës dhe institucioneve amerikane, duke ndikuar në politikat që kanë çuar në ndërhyrje ndërkombëtare dhe në njohjen e shtetësisë së Kosovës. Kontributi i “Vatrës” përbën një element të rëndësishëm në historinë e lobimit shqiptar në ShBA. Ajo ka qenë jo vetëm zëdhënëse e shqiptarëve të Kosovës, por edhe urë lidhëse ndërmjet

²⁵ Bartu, P., & Lawson, B. S. (2001). The Kosovo Crisis: Diplomatic and Military Lessons Learned. United States Institute of Peace.

²⁶ *Dielli*, Editorial i datës 18 shkurt 2008.

diasporës shqiptare dhe politikëbërësve amerikanë²⁷. Roli i saj tregon se organizatat e diasporës mund të jenë aktorë të fuqishëm politikë kur veprojnë me qëndrueshmëri dhe përkushtim.

Dielli sinjengaplatformat më të fuqishme të informimit dhe ndërgjegjësimit kombëtar për shqiptarët në mërgim, një nga mediat më të rëndësishme të diasporës shqiptare, promovoi gjuhën dhe kulturën shqiptare. Ajo përkrahu hapjen e shkollave shqipe në ShBA dhe ndihmoi në zhvillimin e arsimit në Shqipëri dhe Kosovë. Gazeta *Dielli*, e themeluar më 1909 dhe e administruar nga “Vatra” pas vitit 1912, ka qenë mjeti më i rëndësishëm për informimin, mobilizimin dhe ndërkombëtarizimin e çështjeve kombëtare shqiptare në Shtetet e Bashkuara të Amerikës. Në mënyrë të veçantë, *Dielli* ka pasur një rol të pandërprerë në ngritjen e vetëdijes për padrejtësitë ndaj shqiptarëve të Kosovës dhe për promovimin e të drejtës së tyre për vetëvendosje.

Në dekadat e para të pasluftës, *Dielli* pasqyroi me ndjeshmëri ngjarjet që ndodhnin në Kosovë, duke informuar rregullisht komunitetin shqiptar për represionin sistematik të regjimit jugosllav ndaj shqiptarëve. Artikujt dhe editorialet e saj shpesh citonin burime ndërkombëtare, por edhe dëshmi të vetë mërgimtarëve shqiptarë nga Kosova. Ajo shërbeu si tribunë për të artikuluar qëndrimet e “Vatrës” dhe për të mbështetur përpjekjet për lobim te autoritetet amerikane.²⁸ Pas protestave të studentëve në Prishtinë në vitin 1981, *Dielli* intensifikoi raportimet për situatën në Kosovë. Editorialet kritike ndaj politikës së Beogradit ishin të zakonshme, ndërsa u publikuan edhe deklarata të “Vatrës” që i drejtoheshin Senatit dhe Kongresit Amerikan. Në vitet ’90, gjatë përshkallëzimit të krizës, *Dielli* mbështeti fuqishëm aksionet e diasporës shqiptare në ShBA për të ndërgjegjësuar politikën amerikane mbi realitetin në Kosovë.

Për shembull, në editorialet e viteve 1998–1999, gazeta bëri thirrje të drejtpërdrejta për ndërhyrje ndërkombëtare dhe dënoi spastrimin etnik ndaj shqiptarëve. Ajo promovoi edhe aksionet humanitare dhe thirrjet për ndihmë që Federata “Vatra” organizonte për refugjatët shqiptarë gjatë luftës.

Edhe pas shpalljes së pavarësisë së Kosovës më 2008, *Dielli* ka vijuar të mbështesë kauzën e njohjes ndërkombëtare dhe konsolidimit të shtetësisë. Artikujt për zhvillimet politike, diplomatike dhe kulturore në Kosovë janë pjesë e përshërshme e përmbajtjes së saj. Në një editorial të botuar më 18

²⁷ Elsie, R. (2010). *Historical Dictionary of Kosovo*. Scarecrow Press.

²⁸ Meta, B. (2007). *Federata Panshqiptare “Vatra” dhe çështja shqiptare (1912-1930)*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë.

shkurt 2008, ajo e cilësoi shpalljen e pavarësisë “një triumf historik të një populli të përvuajtur” dhe “përmbushje të një betimi të vjetër të diasporës shqiptare në Amerikë”²⁹.

Në përfundim mund të themi se Federata Panshqiptare “Vatra” ka luajtur një rol të rëndësishëm në mbrojtjen dhe promovimin e çështjes së Kosovës. Angazhimi i saj që në fillimet e shekullit XX e deri në shpalljen e pavarësisë në vitin 2008 dëshmon për vazhdimësinë e përpjekjeve kombëtare për liri. Kontributi i saj mbetet shembull i veprimit të organizuar të diasporës në mbështetje të çështjeve madhore kombëtare. Në dekadat e para të pasluftës, *Dielli* pasqyroi me ndjeshmëri ngjarjet që ndodhnin në Kosovë, duke informuar rregullisht komunitetin shqiptar për represionin sistematik të regjimit jugosllav ndaj shqiptarëve. Artikujt dhe editorialet e saj shpesh citonin burime ndërkombëtare, por edhe dëshmi të vetë mërgimtarëve shqiptarë nga Kosova. Ajo shërbeu si tribunë për të artikuluar qëndrimet e “Vatrës” dhe për të mbështetur përpjekjet për lobim te autoritetet amerikane.³⁰ Pas protestave të studentëve në Prishtinë në vitin 1981, *Dielli* intensifikoi raportimet për situatën në Kosovë. Editorialet kritike ndaj politikës së Beogradit ishin të zakonshme, ndërsa u publikuan edhe deklarata të “Vatrës” që i drejtoheshin Senatit dhe Kongresit Amerikan. Në vitet ’90, gjatë përshkallëzimit të krizës, *Dielli* mbështeti fuqishëm aksionet e diasporës shqiptare në ShBA për të ndërgjegjësuar politikën amerikane mbi realitetin në Kosovë. Për shembull, në editorialet e viteve 1998-1999, gazeta bëri thirrje të drejtpërdrejta për ndërhyrje ndërkombëtare dhe dënoi spastrimin etnik ndaj shqiptarëve. Ajo promovoi edhe aksionet humanitare dhe thirrjet për ndihmë që Federata “Vatra” organizonte për refugjatët shqiptarë gjatë luftës.

Edhe pas shpalljes së pavarësisë së Kosovës më 2008, *Dielli* ka vijuar të mbështesë kauzën e njohjes ndërkombëtare dhe konsolidimit të shtetësisë. Artikujt për zhvillimet politike, diplomatike dhe kulturore në Kosovë janë pjesë e përhershme e përmbajtjes së saj. Në një editorial të botuar më 18 shkurt 2008, ajo e cilësoi shpalljen e pavarësisë “një triumf historik të një populli të përvuajtur” dhe “përmbushje të një betimi të vjetër të diasporës shqiptare në Amerikë”³¹.

²⁹ Dielli, Editorial i datës 18 shkurt 2008.

³⁰ Meta, B. (2007). Federata Panshqiptare “Vatra” dhe çështja shqiptare (1912-1930). Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë.

³¹ Dielli, Editorial i datës 18 shkurt 2008.

